

Bilag 1. Diskussionsoplæg: Frihandel under pres – hvordan skal Danmark stille sig?

Spørgsmål til drøftelse

- *Danskernes holdning til frihandel og globalisering:* Hvordan sikrer vi dialog og involvering? Hvad skal der til for, at danskernes opbakning til frihandel og globalisering bibeholdes? Hvordan sørger vi for, at velstanden, der skabes, kommer flest til gode?
- *"Frihandels-disruption":* Hvordan skal Danmark og EU placere sig i den "frihandels-disruption", som følger i kølvandet på et opstigende Kina, der til dels følger egne regler og et USA, der reagerer herpå og har mere fokus på egne interesser?
- *Frihandelsaftaler:* Hvilke handelsaftaler skal vi arbejde for i EU? Er der perspektiver i en frihandelsaftale med USA? Hvor stor vægt skal vi lægge på arbejdstagerrettigheder og miljø? Hvordan bevarer vi WTO's centrale rolle for et velfungerende handelssystem?

Frihandel er vigtig for Danmark

Danmark er helt afhængig af international handel. Uden eksport og import ville vores økonomi ikke fungere. Godt hver fjerde danske job – omkring 800.000 arbejdspladser – er bundet op på eksporten. Også importen er bydende nødvendig. Danske eksportprodukter har et stort indhold af varer og tjenester, der er indkøbt i udlandet. Enhver forbruger kan desuden forvise sig om importens betydning ved at se på de produkter, der omgiver en i hverdagen.

Digitaliseringen bidrager til, at den enkelte virksomhed kan specialisere sig i endnu højere grad, og at produktionsprocesser kan deles op på mange forskellige virksomheder i en lang værdikæde. Ofte krydser komponenter

og delprodukter flere landegrænser, før den færdige vare købes af en forbruger. Faldende transportomkostninger gør det mindre afgørende, hvor en vare laves.

Derfor er Danmark også afhængig af gode vilkår for international handel. Det er en fordel, når virksomheder handler uden told og undgår unødige restriktioner eller bureaukrati. Uhindret og regelstyret handel er til gavn for en lille åben økonomi som den danske.

Handel reguleres gennem aftaler i Verdenshandelsorganisationen WTO og i bilaterale frihandelsaftaler mellem to eller flere lande.

Det er EU, der har ansvaret for at indgå handelsaftaler på vegne af Danmark og de øvrige medlemslande. EU har i dag frihandelsaftaler med over 60 lande, og flere nye er på vej.

Fakta om frihandel

Hvis Danmark ikke handlede med udlandet, ville realindkomsterne i Danmark være markant lavere. Op til 67 pct. lavere for den tiendedel af befolkningen, der har de laveste indkomster¹.

Alle indkomstgrupper har oplevet en reallønsfremgang siden 1992. I industrien, der er mest udsat for global konkurrence, er reallønnen steget med 1,5 pct. i gennemsnit per år fra 1992-2008, hvor den internationale handel er steget kraftigt. Lønudviklingen i industrien sætter typisk rammerne for andre brancher, og udviklingen kommer derfor hele arbejdsmarkedet til gavn².

Mere end 36 pct. af væksten i Danmarks bruttonationalprodukt (BNP) siden 1992 skyldes international handel. Det svarer til 42.000 kr. per indbygger³.

Danmarks eksport som andel af BNP udgør i dag 54 pct., mens importen udgør 47 pct. Danmarks totale samhandel med udlandet er dermed større end vores BNP.

EU har i dag frihandelsaftaler med over 60 lande. En række nye er på vej.

EU's kommende frihandelsaftale med Japan ventes at løfte dansk eksport til landet markant. Analyser peger på en stigning på mellem 70 og 150 pct. over en årrække.

¹ Økonomisk Redegørelse, august 2017, side 23.

² Betydning af international handel for økonomi og beskæftigelse i Danmark, Copenhagen Economics, 2017, side 31.

³ Ibid, side 11

”Frihandels-disruption” ændrer de kendte rammer

Kinas voksende rolle i verdensøkonomien og senest valget af Donald Trump som præsident i USA har sat spørgsmålstegn ved centrale byggesten i den liberale verdensorden, vi har kendt siden 2. verdenskrig. Det gælder ikke mindst den regelstyrede handel og åbne markeder. Et centralt spørgsmål er, hvordan Danmark og EU skal agere i den forandrede kontekst.

Hidtil har WTO været et vigtigt forum for den diskussion. Her har næsten alle verdens lande forpligtet sig til fælles handelsregler og håndhævelse i en domstol. Problemet er, at WTO til dels er handlingslammet, fordi 164 lande har svært ved at blive enige. Især om at udvide og forbedre regelsættet, fx for e-handel eller investeringer – kerneområder i den moderne økonomi. En række af verdens største økonomier har imidlertid modsatrettede interesser og blokerer for fremskridt. En mulig vej frem er at lave aftaler, der ikke omfatter alle WTO’s medlemmer, men blot en større landekreds.

Kina er i dag verdens næststørste økonomi og spiller en stadig voksende rolle. Landet har ført en målrettet og statsstøttet industripolitik – i dag særligt med fokus på fremtidens teknologier. På sigt kan kinesiske virksomheder derfor blive stærke konkurrenter også for danske virksomheder højt i værdikæden.

I USA har præsident Donald Trump gjort skepsis mod den økonomiske globalisering til en vigtig platform. Under overskriften ”America First” har USA sat fokus på et stærkt interesseforsvar, egne bilaterale aftaler i stedet for fælles multilaterale løsninger og mere vægt på efterlevelse af WTO-forpligtelser. Hensigten er, at international handel skal være ”fri og fair”.

Den amerikanske administration har særligt Kina i kikkerten. USA har åbent kritiseret kinesisk statskapitalisme som unfair og truende for job og vækst. WTO har ikke evnet at håndtere et Kina, der ikke spiller efter reglerne, argumenteres det. Det anføres også, at Kinas økonomiske model har elementer af protektionisme, statsstøtte og statsejede virksomheder, tvungen teknologioverførsel, diskrimination af udenlandske virksomheder og manglende respekt for intellektuelle ejendomsrettigheder. Generelt anføres det, at Kina ikke lever op til de flotte ord om frihandel, som præsident Xi gav i Davos i 2017.

Samtidig er Kina et meget vigtigt marked og produktionsland for danske virksomheder. Så det er væsentligt for danske virksomheder at være til stede på dette og andre vækstmarkeder. Det er i den forbindelse afgørende, at handelsvilkårene er lige. Spørgsmålet er, hvordan det sikres.

Den danske og europæiske debat

I Europa har diskussionen om frihandel og globalisering ligeledes sat præg på politik og valgkampe. Fx i Frankrig, Tyskland og i UK under Brexit-afstemningen. Temaer som jobtab, afindustrialisering eller ulighed har været mindre dominerende sammenlignet med USA. Men disse emner og følelsen af at være koblet af har også ligget som en understrøm i Europa.

TTIP-forhandlingerne med USA om en frihandelsaftale henover Atlanten og CETA-aftalen med Canada skabte højlydt folkelig og politisk debat i EU. Det var især frygt for, at Europa ville sænke sine beskyttelsesstandarder på miljø, sundhed, forbrugerbeskyttelse og arbejdstagerrettigheder. Den erfaring har øget bevidstheden om, at der skal være mere dialog, åbenhed og involvering i handelspolitikken.

I Danmark har der også været debat, men den har været mere afdæmpet. Til forskel fra visse andre europæiske lande har danskerne hidtil været positivt indstillede over for frihandel og globalisering. Det viser en række analyser, blandt andet LO's nye globaliseringsundersøgelse. Ifølge den mener hver tredje dansker for eksempel, at international handel skaber flere job, mens kun hver tiende svarer, at det fører til færre job. Det viser, at danskerne generelt – trods diskussionerne om fordele og ulemper – har en god fornemmelse af, at international handel er vigtig for dansk velstand og beskæftigelse. Det peger også på en oplevelse af, at den danske arbejdsmarkeds- og velfærdsmodel er med til at afbøde de omstillingsomkostninger, som international handel også kan medføre, og sikre, at gevinsterne ved handel kommer samfundet bredt set til gode. Det afspejler formentlig også, at de fleste danskere har en forventning om, at Danmark fortsat vil klare sig godt i den internationale konkurrence.

Udfordring 1 – Danskernes holdning til frihandel og globalisering

- Hvordan sikrer vi bedst mulig dialog, åbenhed og inddragelse i handelspolitikken og globaliseringsdebatten? Hvad skal der til for, at danskernes opbakning til frihandel og globalisering bibeholdes? Hvilke udfordringer skal vi særligt være opmærksomme på?
- Siden Ricardos værk om "komparative fordele" fra 1817 har vi vidst, at frihandel samlet giver øget velstand for de deltagende lande. Man har også længe vidst, at det kunne skabe sociale spændinger. Hvordan sikres, at velstanden, der skabes, kommer alle til gode?

- Der har været debat internationalt om den globale omfordeling. Man har kunnet se øget lighed mellem lande, men stigende ulighed nationalt i mange lande – dog kun i mindre grad i Danmark. Hvad skal vi være opmærksomme på fremad?

Udfordring 2 – ”Frihandels-disruption”

- Hvordan skal Danmark og EU placere sig i den ”frihandels-disruption”, som følger i kølvandet på et opstigende Kina, der til dels følger egne regler og et USA, der reagerer herpå og har mere fokus på egne interesser?
- Hvordan kan vi bedst reagere på den nye situation? Skal Danmark fortsat være bannerfører for global frihandel i den form, som vi kender det? Eller kræver en ny situation en ny tilgang – fx mere fokus på gensidighed og lige konkurrencebetingelser?
- Hvordan håndterer vi, at Kina ikke stræber mod vestlige idealer om en fri markedsøkonomi? Hvad er konsekvenserne for det globale økonomiske system?
- Hvordan forholder vi os til USA’s dagsorden, der på den ene side ønsker mere lige handelsvilkår, særligt i forhold til Kina, hvilket også er en dansk og europæisk interesse, og samtidig sætter ”America First” i handelspolitikken?

Udfordring 3 – Frihandelsaftaler

- Hvilke lande og regioner skal EU satse på i sine fremtidige bilaterale frihandelsaftaler? Hvor vigtig er en frihandelsaftale med USA – og kan vi blive enige? Kan EU og USA og andre ligesindede lande sammen sætte fremtidens handelsregler og standarder?
- Hvilke elementer er vigtige for Danmark at have med i EU’s handelsaftaler? Hvor stor vægt skal vi lægge på arbejdstagerrettigheder og miljø i handelsaftaler? Og hvordan gør vi det bedst?
- Hvordan bevarer vi WTO’s centrale rolle? Hvad gør vi, når det er svært at nå til enighed om nye multilaterale aftaler og regler? Skal vi gå videre med aftaler i en større landekreds, selvom alle ikke er med?